

Polder.blad

Juli 2006

natuurpunt
Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 20 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 6 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds Hobokense Polder"

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be

Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be

Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be

Ria Thys, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie: leden@hobokensepolder.be

Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be

Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Webmaster: webmaster@hobokensepolder.be

Toon Verbruggen, Goedetijdstraat 89, 2600 Hoboken, 03/231.78.26

Propaganda:

André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes: goudklompjes@hobokensepolder.be

André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81

Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Foto op kافت: Kalmthoutse Heide (Luk Smets)

Erratum: Het landkaartje op de kافت van Polder.blad april is van Wim Mertens

De **polderwandelingen** worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be

Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde woensdag van de maand** om 19.30 u in **zaal De Schorren, Graspolderlaan te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Sociale verantwoordelijkheid

Een natuurvereniging is geen tuiniersclubje. Dat heeft onze Natuurpunt-afdeling steeds begrepen. Het harde labeur van onze mensen ter behoud en ontwikkeling van de natuur in de Hobokense Polder wordt uitgevoerd vanuit het besef, dat dit gebeurt voor en in naam van de gemeenschap. Via subsidies draagt die gemeenschap immers een belangrijke steen bij. Natuurbehoud kan maar slagen mits uitbouw van een groot maatschappelijk draagvlak.

Toen de **Zomer van Antwerpen** ons vroeg om toneelvoorstellingen te geven in de Hobokense Polder, twijfelde ons bestuur geen moment. Cultuur en natuur combineren, dat moet mogelijk zijn. Via cultuur een grote groep mensen aantrekken in een aangenaam natuurlijk kader, zou ons de kans geven onze boodschap van natuurbehoud uit te dragen. Uiteraard werden daarbij de randvoorwaarden besproken. De natuur is immers kwetsbaar en moet ontzien worden. Wij zijn zeer blij je te kunnen uitnodigen op de voorstellingen van "Manon van Jean van Florette" door Comp.Marius. Meer info vind je in dit Polder.blad

Onze Goudklompjes dragen deze sociale verantwoordelijkheid ook diep in hun hart. Toen het ACW-Antwerpen de sociale prijs de **Bronzen Pagadder** uitschreef, droegen we de werking van onze Goudklompjes voor. Dit is onze ge(pre)pensioneerdenwerking, die reeds enkele jaren het leeuwendeel van het vrijwilligerswerk voor haar rekening neemt bij het natuurbeheer en de sociale inrichting van de Hobokense Polder. Blijkbaar hebben de verantwoordelijken van het ACW onze boodschap begrepen. Ons project hoorde immers tot de zes genomineerde projecten uit 37 inzendingen. Dit gaf ons de mogelijkheid weer uitstraling te geven aan onze werking in Visie, het blad van het ACW, op hun website en vooral op de uitreikingsavond in zaal Roma in aanwezigheid van meer dan 700 personen. De Bronzen Pagadder ging uiteindelijk naar 't Spinneke, een spelothek en snoezelruimte voor gehandicapten in Kontich. De publieksprijs werd in de wacht gesleept door het Ontmoetingshuis Welzijn Stuivenberg voor kansarmen. Wij wensen de winnaars van harte proficiat en zijn zelf zeer blij met de nominatie. Wij danken alle leden en sympathisanten, die schriftelijk of via de website een stem hebben uitgebracht op onze Goudklompjes.

Luk Smets

Een cartoon met de zes genomineerden van de Bronzen Pagadder werd aan de Goudklompjes overhandigd

Inhoudstafel

Colofon	2
Editoriaal	3
Kalender	4
Zomer van Antwerpen	8
Beleid: Fietspad Scheldelei	9
Beheer:	
- Bronzen Pagadder	10
- Voorjaarsnatuurbeheer	11
In de schijnwerper:	
- De conservator	12
Studie:	
- IJzervaren en venushaar	15
- Paddenactie 2006	15
- Dierenwaarnemingen	16
Wette da ...	17
Plantenrubriek:	
- Koninginnekruid	18
Onze sponsors	19
Educatie:	
- Orchideeën: deel 2	20
Enkele leuke vakantietips	
- De Beestentoren	22
- Wandelingen aan zee	22
- Letterlijk Natuurlijk	22
- Speurneuzen	22
- Folkfestival "Na Fir Bolg"	23
Terugblik:	
- Steenputbeek en Hallerbos	24
- Grensmaas	25
- Viroinval: vlinders en orchideeën	25
- Weekend Noord-Holland	27
Activiteitenkalender	28

Met dank aan de fotografen:
 André Van Langenhove, Bart Claes,
 Luk Smets, Mon en Monique
 Timmers, Walter Decoene, Walter
 De Weger, Wim Strecker, Wim
 Mertens
 Ook werden enkele foto's van internet geplukt.

Beenbreek

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

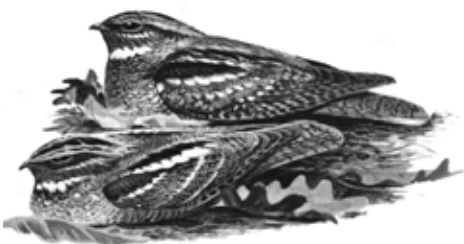
Kindvriendelijke tocht

Wandelingen begeleid door VMPA-gidsen, ook aangekondigd in de VMPA-kalender

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Nachtzwaluw

Zaterdag 8 juli 2006 om 13.30 u

Natuurreservaat van de Zwarte Beek: landschapswandeling en nachtzwaluwbobservatie

Gids: Plaatselijke gids

Info: Luk Smets, 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be

In samenwerking met Natuurpunt Rupelstreek

Een bezoek aan de Limburgse Zwarte Beek is een prachtige ervaring, zeker als het zonnetje van de partij wil zijn! De vallei van de Zwarte Beek is het grootste erkend natuurreserveaat van Vlaanderen. Dit reserveaat grenst bovendien aan het schier onmetelijk militair domein Leopoldsburg. Het bevat door zijn ongeschonden karakter een schat aan zeldzame planten en dieren en een bijzondere variatie aan landschappen: van vochtig broekbos tot droge heide en echt authentiek hoogveen. Plantenliefhebbers kunnen hun hartje ophalen bij het bestuderen van o.a. beenbreek, slange-wortel, dotterbloem, kattenstaart, blauw glikkruid, ... en zelfs grondster. De vogelliefhebbers zullen de havik en de boomvalk en tal van "zomerfluitertjes" kunnen bewonderen, terwijl ook de insectenfanaten aan hun trekken komen.

We bezoeken zowel het reserveaat als het militair domein, een kans die je normaal niet voorgeschoteld krijgt. Zowel beheer als educatieve ontsluiting krijgen de aandacht. De meegebrachte (en meedragen!) picknick kunnen we nuttigen in de sfeervolle

Katershoeve, eigendom van Natuurpunt.

Als toetje gaan we, bij valavond, op zoek naar reeën en nachtzwaluwen. De meer noordelijk gelegen zandduinen op het militaire domein bevatten nog een behoorlijke kolonie van de nachtzwaluwen. We zetten ons daarbij rustig neer in een duinpan en wachten tot de snorrende "geitenmelker" zich laat bewonderen. Vergezeld door een aantal glimwormen hopen we tegen middernacht terug aan de Koerselse parking te zijn.

Praktisch: Vertrek met eigen wagens op de parking van de Kioskplaats in Hoboken om 13.30 u. We verwachten terug te zijn in Hoboken rond 1 u 's nachts! Kostendelend samenrijden mogelijk. Wandelaafstand: namiddag ca. 9 km, avond: ca. 8 km Mee te brengen: waterbestendig schoeisel voor een stevige wandeling, verrekijker, vogel- en plantengids, picknick (in rugzak!) voor 's avonds. Drank is verkrijgbaar in de Katershoeve. Een bijdrage voor de plaatselijke Natuurpuntafdeling van 2,5 euro kan ter plaatse betaald worden.

Zondag 9 juli om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 - info@hobokensepolder.be of

Wim Mertens, 03/216 93 62 - conservator@hobokensepolder.be

In juli wordt er weer gestart met het weekendnatuurbeheer in de Hobokense Polder. Maar omdat er zoveel werk is in het natuurgebied, gaan we vanaf nu tweemaal per maand aan de slag. Afwisselend op zondag en zaterdag.

In juli, augustus en september starten we om 9 uur en werken tot ca. 16 u.

Uit te voeren werken voor deze zomer en het komende najaar:

- maaien en maaisel afvoeren
- onderhoud wandelpaden
- verwijderen van exoten

- verwijderen van sluisstort
- opbouw van onze nieuwe vogelkijkwand, het Kijk-punt aan het Rallegat

Vele handen maken het werk lichter en hoe meer volk, hoe fijner de sfeer. Dus **welkom!**

Kom je een hele dag? Picknick meebrengen! Ook halve daghulp is nuttig!

Data:

- zondag 9 en zaterdag 22 juli
- zondag 6 en zaterdag 19 augustus
- zondag 3 en zaterdag 16 september

Zondag 6 augustus om 8.10 u

Mangelbeekvallei (Houthalen-Helchteren) én Natuurhulpcentrum Opglabbeek

Gidsen: Plaatselijke gidsen

Info en leiding: Frans Thys, 03/830.20.51

De eerste zondag van augustus verblijven we opnieuw een hele dag in "de Limburg". Om aan te tonen dat deze provincie niet enkel naaldhoutbossen en heideterreinen telt, gaan we 's voormiddags op bezoek in de **Mangelbeekvallei**, gelegen tussen de dorpskernen van Houthalen en Helchteren. De afdeling Natuur van AMINAL beheert daar, samen met een plaatselijke milieugroep, zo'n 75 hectare beekvallei.

Een vallei die 10 jaar geleden helemaal dichtgegroeid was door spontane verbossing en aanplanten van populieren. Door aangepast beheer zijn intussen meerdere open stukken ontstaan en komt hier stilaan een mozaïeklandschap tot stand met hooilandjes, ruigten, broekbos met elzen en berken, een meanderende beek en droger eiken-berkenbos met grove den.

Mede dank zij het beheer groeien er interessante planten als holpijp, dotterbloem, wateraardbei, slangenwortel, knolsteenbreek, grote ratelaar en gevlekte orchis.

De meest opmerkelijke dieren die men er kan aantreffen zijn: ijsvogel, wielewaal, nachtegaal, zwarte specht, sperwer, rugstreepad en heikikker.

Op de middag rijden we naar Opglabbeek, waar we onze boterhammen verorberen in de cafetaria van het '**Natuurhulpcentrum**', dat we nadien bezoeken o.l.v. een van de medewerkers. Dit centrum, 30 jaar geleden opgericht door **bezieler Sil Janssen**, gekend van het tv-programma 'Dieren in Nesten', is in ons land het grootste en meest professionele opvangcentrum voor zieke en gewonde dieren.

De meest diverse soorten dieren verblijven er, gaande van eekhoorns, over vossen tot reeën, naast zowel kleine zangvogels als prooivogels. Dank zij dit centrum kunnen vele dieren na een revalidatieperiode terug gezond in de natuur vrijgelaten worden. Naast vele tientallen vrijwilli-

gers telt dit centrum meer dan 10 vaste medewerkers, waaronder verschillende dierenartsen. Hoe zo'n opvangcentrum functioneert is na deze dag geen geheim meer. We bezoeken er de revalidatiekooien, lopen door de intensive care afdeling, operatiekamer, de hokken met gekwetste dieren en de muizenkwekerij. We zien ook de egel-hokken, de watervogelverblijven en de vossenkooien. In de verzorgkamer krijgen we informatie over de operaties, het in slaap schieten en het spalken van breuken. De rondleiding eindigt met een video, waarin o.m. ook een operatie te zien is.

Voorinschrijven verplicht. Dit kan tot 31 juli **door storting van 6 euro per persoon** (4 euro voor wie enkel 's namiddags komt) op onze rekening (zie blz. 2), met vermelding '6 augustus'. **Kinderen tot en met 15 jaar betalen halve prijs.**

Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen wij alle deelnemers de leiding te verwittigen (Frans Thys, tel. 03/830.20.51 tijdens weekdagen na 10 juli) Wij zorgen dan dat wie niet in Hoboken kan geraken, op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Vosje met gebroken poot

Praktisch:

Vertrek om 8.10 u in Hoboken, Kioskplaats (hoek Kapelstraat) met eigen wagens (kostendelend samenrijden, 5 eurocent/km, d.w.z. ca. 10 euro/persoon). Aansluiten om 14 u voor bezoek aan het Natuurhulpcentrum is mogelijk, mits vooraf af te spreken met de leiding. Meenemen: laarzen (voormiddag!), verrekijker, flora, vogelgids en picknick. Terug in Hoboken om 18.30 u.

Kauw in couveuse

Zondag 20 augustus om 9.30 u

Hoogzomerwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Michel Van Megroot en Staf Van den Broeck

Info: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60

Augustus! Oogstmaand!
Het is nog volop zomer, libellen en vlinders vliegen nog volop. Maar toch beginnen een aantal vogels zich al voor te bereiden op de nakende herfst. De winterkoning laat zich veel minder horen, de meeste vogels zijn druk bezig met het grootbrengen van hun jongen, sommige beginnen zelfs al aan het wisselen van hun veren. De gierzwaluwen vertrekken zowaar al stilaan naar hun wintergebieden in

het verre zuiden.

Toch valt er in de Hobokense Polder in deze overvloedige maand enorm veel te beleven. Kom dit vandaag mee ontdekken!

Praktisch: Afspraak om 9.30 u aan het station van Hoboken-Polder, einde Berkenrodelei.

Einde omstreeks 12.30 u.

Meebrengen: stevige wandelschoenen en verrekijker.

Parende waterjuffers

Zaterdag 26 augustus om 8.45 u

Daguitstap naar de Kalmthoutse heide

Gids: André Van den Bosch

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Het woord "heide" roept bij veel mensen een beeld op van een uitgestrekte purperen vlakte. Toch is heide veel meer dan dat. Zo kunnen we onderscheid maken tussen de droge heide, natte heide en pijpenstrootjesvegetatie. De droge heide wordt vooral bepaald door de aanwezigheid van struikheide. Bij de natte heide is vooral de dopheide als dominante soort aanwezig. De pijpenstrootjesvegetatie is altijd aanwezig geweest, maar nam explosief toe door voedselverrijking, waardoor hij op vele plaatsen de overhand kreeg.

Het is de bedoeling dit gebied in alle windstreken te doorkruisen en te ontdekken. Daarvoor worden 2 wandelingen uitgestippeld, zodat wij zowel in de voormiddag als in de namiddag het hele gebied met zijn diverse biotopen zoals de bossen, de duinen, de vennen, de droge en natte heide kunnen bewonderen. Onze knapzak wordt 's middags op de picknickplaats van de parking van "De Vroente" verorberd.

André Van den Bosch zal ons de hele dag in het mooie natuurgebied rondleiden.

Praktisch:

We komen samen op de Kioskplaats in Hoboken om 8.45 u (kostendelend samenrijden mogelijk). Einde in Kalmthout rond 17.00 u.

Wandelafstand: voor- en namiddag; telkens ca. 7 km.

Meebrengen: picknick, drinkbus, stapschoenen of laarzen (er zijn natte plekken), verrekijker.

Icarusblauwtje

Vlinderexcursies juli en augustus ...

In de loop van juli en augustus zal Toon Verbruggen enkele malen op studietocht trekken in de Hobokense Polder.

Ga je graag mee op stap, meld je aan: SMS 0473/30 02 22 (Toon Verbruggen) of e-mail webmaster@hobokensepolder.be met vermelding 'vlinderexcursies juli-augustus' zodat we je op de hoogte kunnen houden!

Zondag 10 september om 10 u

Poëziewandeling in de Hobokense Polder met aansluitend een brunch

Gidsen: Initiatiefneemster en hoofdgids: Danielle Van Nieuwenhuysse
"Hulp" gidsen: Chris Verwaest, Ria Thys, Lieve Willems, Jaak De Saeger
Info en inschrijvingen: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Poëzie is ...

... woorden die suggereren,
woorden die zingen en meedansen op tonen,
woorden die muziek worden,
blij, droevig, opgewekt, intiem, beneveld,
gek, berustend, kwaad, kwaadwillig, ...

De natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder en het Oudercomité van de Polderstadschool nodigen u van harte uit op een poëziewandeling in het prachtige gebied Hobokense Polder. Natuurgedichten van hedendaagse dichters zullen u de natuur met andere ogen doen bekijken. Voor de kinderen zullen gedichten op kindermaat worden voorgedragen. Na de wandeling bieden we u een overheerlijke en veelzijdige brunch aan in de Polderstadschool.

Praktisch:

Voor de wandeling met brunch betaalt u **6 euro per persoon en 4 euro per kind vanaf 6 jaar**. Gezinnen betalen maximum 18 euro. Deelnemen kan vanaf 6 jaar! Vertrek om 10 u aan de parking van taverne De Schorren. Einde brunch voorzien rond 14 u

Snel inschrijven (inschrijvingen beperkt): **Stap 1:** telefoneer of mail naar Ria Thys, 03/289 73 66 of via mail: ria.thys@telenet.be
Stap 2: stort uw deelnamebedrag op **rek.979-6399607-37** van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling "poëzie"

In samenwerking met
Oudercomité Polderstadschool
p/a Stedelijke Basisschool
Veerdamlaan 15 2660 Hoboken

Zondag 17 september om 14 u

Natuurwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Harry Buyl en Leentje Toussaint
Info: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60

Hoe bereidt de natuur zich voor op de komende winterperiode? Wat is de taak van organismen zoals paddenstoelen in het ecologische gebeuren van die prachtige samenhang binnen de natuur?

Vragen waarop we een antwoord willen vinden tijdens deze vroege herfstwandeling.

Praktisch:

Afspraak: Station Hoboken-Polder, einde Berkenrodelei om 14 u.
Einde omstreeks 17 u.
Meebrengen: stevige wandelschoenen en verrekijker

Toneel in de Hobokense Polder

In het kader van de Zomer van Antwerpen zochten de stad en toneelgroep Comp.Marius naar een geschikte buitenlocatie voor een toneelvoorstelling tijdens de maanden juli en augustus. Er werd veel belang gehecht aan de natuur als decorelement.

Natuurpunt voert de socio-culturele integratie van haar natuurgebieden hoog in het vaandel en onze afdeling was dan ook onmiddellijk bereid aan dit project volle medewerking te geven. We zullen trouwens elke dag aanwezig zijn om met infomateriaal uitstraling te geven aan Natuurpunt en onze afdeling.

Manon van Jean van Florette

Twee nieuwe teksten van Marcel Pagnol.

Manon van Jean van Florette wordt gespeeld in openlucht midden in het groen van de Hobokense Polder. Je zit op de houten tribune van Comp.Marius.

Jean de Florette (1962) is het tweede deel van de dubbele roman L'eau des collines die Marcel Pagnol op 67-jarige leeftijd schreef. Het is de geschiedenis die voorafgaat aan Manon des Sources en wordt nu door Comp.Marius bewerkt tot **Jean van Florette**.

Het verhaal: Jean erft een boerderij van Florette, verlaat de stad en installeert zich met zijn gezin 'op den buiten' om er een nieuw leven te beginnen als boer. Papet en zijn neef Ugolin hebben hun oog laten vallen op een waterbron die op de grond van de jonge boeren ligt en stoppen deze 'per ongeluk' dicht met beton. De zoektocht naar water wordt Jean fataal; Papet en Ugolin triomferen; de dorpelingen kijken toe en houden hun mond.

Manon des Sources is de naam van de film van Marcel Pagnol uit 1952 én van de roman die hij tien jaar later schreef. Beide teksten worden nu door Comp.Marius bewerkt tot Manon.

Het verhaal: een afgelegen dorp van 200 inwoners in de heuvels van het Zuiden van Frankrijk. Manon van Jean van Florette, heeft de bron die het dorp van water voorziet verstropt. Dit is haar straf voor de misdaad die het dorp twee jaar geleden heeft

gepleegd, nl. het verzwijgen van de bron op hun grond, met de dood van haar vader tot gevolg. De misdaad waar iedereen van op de hoogte was wordt liever verzwegen en slechts moeizaam verteld. Het dorp voelt zich schuldig, het geweten begint te knagen en er wordt alleen nog Pastis gedronken bij gebrek aan water.

Manon des Sources vertelt het verhaal van de straf; Jean de Florette dat van de misdaad. Comp.Marius speelt eerst Jean van Florette en vervolgens Manon, omgekeerd dus aan de chronologie van Pagnol's tweeluik. **De twee stukken worden op één middag gespeeld om de grandeur van deze familie-geschiedenis te bewaren.** De toeschouwer wordt meegenomen in een geschiedenis die zich afspeelt in een kleine gemeenschap waar hijzelf -zo lijkt het wel- deel van uitmaakt. De vragen over de misdaad en de straf worden en plein public gesteld; het toekijken en zwijgen van de toeschouwers niet langer onschuldig gevonden...

De voorbije jaren vertaalden en bewerkten Waas Gramser en Kris

Van Trier reeds drie teksten van de Franse auteur Marcel Pagnol (1895-1974), die steeds in openlucht werden gespeeld: Marius (1999), Nagras (2000) en Marius, Fanny en César (de Trilogie) (2001).

Nu, vijf jaar later, zetten zij een punt achter de Pagnolcyclus met de bewerking van een ander beroemd verhaal van Pagnol, het verhaal van Manon en Jean van Florette, de Provençaalse versie van Misdaad en Straf.

Een voorstelling van en met: Waas Gramser, Kris Van Trier (vertaling, bewerking, spel), Frank Dierens, Kyoko Scholiers, Yves Degryse, Koen Van Impe (spel), Thijsje Strypens (kostuums), Koen Schetske, Bram Verhagen, Stevie Van Haver (inrichting locatie).

Speeldata: di.18, woe 19, do 20, vrij 21, za 22, di.25, woe 26, do 27, vrij 28, za 29 juli en di.1, woe 2, do 3, vrij 4, za 5, di.8, woe 9, do 10, vrij 11, za 12 augustus om 15 uur. De voorstelling duurt 3 uur, inclusief pauze Welkom vanaf 14 u.

6 euro - Reservatie bij Zomer van Antwerpen, 03 202 91 50

Fietspad Scheldelei

Wim Mertens

Onze districtspolitici halen de oude plannen voor een fietspad langsheen de Scheldelei nog maar eens boven. Ik denk dat er verkiezingen zitten aan te komen ...

Dezelfde politici drukken ons regelmatig op het hart dat Hoboken het groenste district in Antwerpen is. Dit kan kloppen, maar het is zeker hun verdienste niet, integendeel zelfs. Hoboken heeft de groene koppositie vooral te danken aan de Hobokense Polder (170 ha), bij verre het grootste groengebied in het district. Even ter vergelijking: de hele groenzone rond Park Zorgvliet en Fort 8 beslaat nog niet de helft van de oppervlakte van de Hobokense Polder. Het behoud van de Hobokense Polder hebben we zeker niet te danken aan de grote politieke partijen. Met name de voorlopers van SPa en CD&V in de jaren '70 en '80 hadden de Hobokense Polder liefst volgebouwd. Slechts enkele kleine partijen (VU, PVDA...) steunden in de beginjaren de Werkgroep Hobokense Polder in haar strijd voor het behoud van de Polder.

Overigens weet ik niet wat onze politici allemaal als groen beschouwen om het district als 'groenste' te betitelen? Misschien ook wel voetbalvelden en andere sportterreinen. In elk geval moeten bossen en bomen hiervoor regelmatig wijken (Nachtegalenhof, baseballterrein achter zwemdok...). Bovendien worden momenteel de laatste resterende ruimten in Hoboken in sneltempo volgebouwd (Hollebeekvallei, Zeelandstraat, ...). En nu moet door elk resterend groengebiedje blijkbaar nog een fietspad aangelegd worden. Niet dat we iets tegen fietspaden of ontsluiting van groengebieden hebben, maar hiervoor moeten niet per definitie bomen worden gerooid. Het ware beter om de ruimte die koning auto krijgt een beetje aan te snijden.

Het **fietspad Scheldelei** is al een oud verhaal. In 2001 wou het district aan de oostzijde van de Scheldelei, de kant van de Hobokense Polder, een fietspad aanleggen. Hiervoor zou een strook natuurgebied van 3 m breed en 850 m lang omgezet worden in fietspad. Niet dramatisch, hoor ik u denken, zeker niet als het de veiligheid van fietsers ten goede komt. Akkoord, ware het niet dat net hier het schoentje wringt. Door een fietspad aan die zijde van de weg aan te leggen, neemt de veiligheid af. Om Polderstad te bereiken moeten fietsers steeds de Scheldelei oversteken, m.a.w. er worden vier gevaarlijke kruispunten gecreëerd.

Bovendien bestaan er meerdere, veelal goedkopere alternatieven:

- Fietsers kunnen op eenvoudige wijze van de Harold Roshierstraat in Polderstad worden geleid, zonder gebruik te maken van de Scheldelei. In de woonwijk kan rustig en veilig gefietst worden tot aan de Scheldedijk.
- Een andere mogelijkheid is de groene vinger die door Polderstad loopt. Door beperkte aanpassingen kan hier een fietspad aangelegd worden. Hierdoor worden auto- en fietsverkeer geheel gescheiden.
- Indien een fietspad langs de Scheldelei om één of andere reden toch noodzakelijk blijkt, moet dit aan de westzijde van de straat worden gelegd. Door een gelijktijdige versmalling van de rijweg zullen auto's trager rijden en kunnen ook wandelaars zonder levensgevaar de straat oversteken

Dit standpunt hebben we herhaaldelijk verdedigd tijdens de viermaandelijke overlegvergaderingen met de district- en stadsdiensten. Alle stadsambtenaren (o.a. de mobiliteitsambtenaar) en de diensten van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (Agentschap Natuur en Bos, Afdeling Monumenten en Landschappen) deelden onze mening. Toch wil het district de plannen blijkbaar niet opbergen.

Wij roepen de districtspolitici dan ook van harte op om dit dom en duur plan waarvoor alweer groen moet wijken, voorgoed te klasseren en werk te maken van een veiliger, goedkoper en natuurvriendelijker alternatief om naar Polderstad te fietsen.

De titel 'groenste district van Antwerpen' krijg je niet zomaar, je moet het elke dag opnieuw verdienen! Laat ons er samen voor zorgen dat Hoboken groen blijft!

De Bronzen Pagadder: Vrijwilligersinzet krijgt applaus

Op dinsdag 23 mei organiseerde de Antwerpse christelijke arbeidersbeweging de zesde "Bronzen Pagadder". Zes verdienstelijke projecten uit het arrondissement Antwerpen, opgestart en gedragen door vrijwilligers, stonden in de kijker. Meer dan 700 aanwezigen vierden mee feest in de Roma.

De "Bronzen Pagadder" is een jaarlijks feestelijk gebeuren. De christelijke arbeidersbeweging zet een aantal vrijwilligersprojecten in de kijker. Uit alle kandidaturen die na de oproep in het ACW-tijdschrift Visie van november 2005 binnenkregen, werden zes initiatieven geselecteerd die nauw aansluiten bij het maatschappelijk project van de christelijke arbeidersbeweging. Elk van hen kreeg de kans zijn werking uitgebreid voor te stellen. Ronny Mosuse sloot de avond af met een onvergetelijke muzikale uitsmijter.

De zes genomeden waren:

- 't Spinneke – Kontich : een speltheek en snoezelruimte voor gehandicapten
- Borstelburen – Antwerpen : buurtnetwerk voor een propere stad
- Goudklompjes – Natuurpunt Hobokense Polder Vzw – Hoboken
- Ontmoetingshuis Welzijn Stuivenberg – Antwerpen : waar kansarme mensen thuis mogen zijn
- De Volkstuin - Edegem
- 't Winkeltje - De Stobbe vzw – Antwerpen : opvang en begeleiding van gezinnen met pedagogische, financiële of relatieproblemen

De Visie-lezers, de bezoekers van de ACW-website en een jury van de

christelijke arbeidersbeweging bepaalden samen dat 't Spinneke uit Kontich dit jaar naar huis ging met de Bronzen Pagadder en een cheque van 500 euro. De meer dan 700 aanwezigen in De Roma kozen Ontmoetingshuis Welzijn Stuivenberg uit Antwerpen als Publiekspagadder. Zij ontvingen een cheque van 250 euro.

De Bronzen Pagadder

De ca. 15 aanwezigen van onze afdeling waren terecht fier op onze Goudklompjes!

Volgende tekst verscheen op de ACV-site over onze Goudklompjes:

De afdeling Natuurpunt Hobokense Polder vzw slaagde er in de Hobokense Polder als natuurreserveaat te beschermen. Met een onderbouwd beheerplan als leidraad worden wandelpaden, een kijkhut en een kijkwand aangelegd en onderhouden, gras- en rietlanden gemaaid, struweel gekapt, wilgen geknot, poelen gegraven en zwerfvuil opgeruimd. Twee jaar geleden namen vijf ge(pre)pensioneerden uit de buurt het initiatief om het vrijwilligerswerk, traditioneel een weekend-aangelegenheid, ook tijdens de week te laten doorgaan.

De groep kreeg de naam "Goudklompjes" en breidde snel uit met toevallige passanten, burens en kennissen tot meer dan tien. Ook het werkritme nam toe van één naar meer dan twee keer per maand. Sinds kort komen ook enkele jongeren tijdens de schoolvakanties helpen. De verscheiden achtergrond van

Gilbert en Franz, vertegenwoordigers van de Goudklompjes, worden geïnterviewd over hun project door ATV-presentator Marc Franssen

dit bonte gezelschap, van programmeur tot stellingwerker, vormt hun grootste sterkte. Altijd vindt wel iemand een oplossing voor een bepaald probleem.

Ondertussen werden de Goudklompjes ook al onmisbaar voor de begeisterende begeleiding van tal van schoolklassen die komen helpen bij het natuurbeheer in de Hobokense Polder. Recent startte ook een samenwerking met het project "Samen Werken Aan Toekomst" voor jongeren die herhaaldelijk van school zijn gegooid. Dit project tracht een dertigtal "niet-schoolbare" jongeren klaar te stomen om een nieuwe, meer succesvolle stap naar het onderwijs te doen. Als deel van hun herbronning worden enkele van deze jongeren ingeschakeld in het natuurbeheer onder begeleiding van de Goudklompjes.

Daarnaast wordt ook naarstig gebouwd aan een nieuw Kijk-punt, een soort vogelkijkhut dat ook toegankelijk zal zijn voor rolstoelgebruikers. Nog dit jaar zal met hulp van scholen en technische ondersteuning van de terreinploeg van Natuurpunt dit vogelkijkpunt en het aangepaste wandelpad aanleggen.

De Goudklompjes helpen op vrijwillige basis een prachtig stedelijk natuurgebied in stand te houden. Door hun toedoen is de toegankelijkheid de laatste jaren sterk verbeterd en de natuurwaarde aanzienlijk gestegen. Zij bieden een inspirerende en zinvolle tijdsbesteding aan voor niet-beroepsactieve mensen. Ze geven jongeren de mogelijkheid om natuur actief te beleven in een stedelijke omgeving waar dit niet vanzelfsprekend is. Hun aanwezigheid in het natuurgebied zorgt bovendien voor sociale controle, voorkoming van vandalisme en het bevordert de participatie van de buurtbewoners en passanten in het hele natuurgebeuren. Op twee jaar tijd groeide dit initiatief uit tot een essentiële schakel in het beheer van de Hobokense Polder.

Proficiat, Goudklompjes en dank je wel aan al wie voor hen gestemd heeft !

Voorjaarsnatuurbeheer in de Hobokense Polder

Het voorjaar is traditioneel de periode dat er minder aan natuurbeheer gedaan wordt.

Het is immers volop broedseizoen. Maar onze beheersploeg kan niet stilzitten. Tijd dus om wat **herstelwerkzaamheden** uit te voeren.

Schilderen van de net geleverde container, waar ons beheersmateriaal bewaard wordt.

Herstel van de schermen aan de kijkhut op het Broekskot

Plaatsen van info- en begrazingsborden

Op 6 april werden onze **Galloways** na een gezondheidsinspectie - weer naar de Polder gebracht. En groot jolijt, er was zelfs een klein kalfje bij, dat al snel - omwille van zijn dartelheid - de naam **Rakker** kreeg!

Rakker

De conservator !

In een vorige editie van Polder.blad zetten we onze natuurbeheerploeg, de Goudklompjes, reeds volop in de schijnwerper.

Elders in dit nummer vindt u een relaas van de erkenning van hogerehand die onze Goudklompjes te beurt viel door de nominatie bij de uitreiking van de Bronzen Pagadder.

In dit nummer willen we de **conservator** van het natuurgebied Hobokense Polder, **Wim Mertens**, aan het woord laten. We polsten hem naar de inhoud van zijn taak als conservator, de contacten met de eigenaar van het terrein, de inhoud van de beheersovereenkomst, zijn verwachtingen, ...

Aan Wim het woord ...

Dag Wim, kan je even omschrijven wat jouw taak als conservator juist inhoudt?

Wim: Een conservator moet in de eerste plaats het natuurgebied effectief beheren. De Hobokense Polder is een erkend natuurreservaat sinds 24 december 1998. Deze erkenning is een belangrijke morele ondersteuning. Een van de voorwaarden om een erkend natuurreservaat te zijn, is beschikken over een degelijk beheerplan. Als conservator heb je bij de opmaak van zo'n beheersplan een belangrijke taak. Samen met je ploeg medewerkers ken je het terrein en zijn mogelijkheden. Dit zal uiteraard bepalen welk beheer je doorheen de jaren in je gebied wil voeren. Het huidige beheerplan voor de Hobokense Polder werd in 1997 opgesteld door mijn voorganger en broer Bert. Omdat de wetgeving inzake de erkenning van natuurreservaten gewijzigd is, moet het bestaande beheerplan geactualiseerd worden. Dat zal nog dit jaar gebeuren. Als conservator dien je ook de resultaten van het gevoerde beheer op de voet te volgen. Je zal dus monitoringsinitiatieven moeten nemen en om de vijf jaar een monitoringsrapport moeten opmaken. Belangrijke onderdelen van zo'n

rapport zijn: de evolutie van de fauna en flora, met in het bijzonder de opvolging van aandachtsoorten, de evolutie van het waterpeil met peilbuismetingen, kaartmateriaal met o.a. de oorspronkelijke toestand van het gebied voor het in beheer genomen werd, maar ook een kaart met het streefbeeld (de natuurtypes die je met je beheer wil bekomen)

Hoe lang ben je reeds conservator? Wie was er voor jou conservator?

Wim: Officieus neem ik al enkele jaren het conservatorschap waar. Officieel ben ik conservator sinds het najaar van 2005. Voordien was dus mijn broer, Bert, de conservator. Door zijn drukke beroepsagenda heeft hij spijtig genoeg moeten afhaken.

Het natuurgebied Hobokense Polder is grotendeels in eigendom van de stad. Welke contacten met de eigenaar vereist dit? Hoe is de relatie met de stad?

Wim: Het is dit jaar 10 jaar geleden dat we met de stad Antwerpen een beheersovereenkomst hebben gesloten. Op 16 februari 1996 werd de overeenkomst door beide partijen ondertekend: voor de toenmalige Werkgroep Hobokense Polder door voorzitter Frans Thys en penningmeester Ronald Van den Bossche,

voor de stad door Mieke Vogels, schepen van Leefmilieu.

Elk jaar dienen we bij de stad een werkschema van de geplande beheerswerken in. Ook een jaarlijks evaluatierapport van de uitgevoerde beheerswerken wordt ingediend. Eén maal per jaar komt er een beheerscommissie samen, bestaande uit 7 leden: twee afgevaardigden van Natuurpunt Hobokense Polder (ikzelf en Danny), twee afgevaardigden van de stad, telkens één vertegenwoordiger van het INBO, de Afdeling Natuur en de Afdeling Monumenten en Landschappen.

Deze contacten zijn erg nuttig voor de goede samenwerking tussen eigenaar en beheerder, m.a.w. tussen stad en Natuurpunt.

Kan je het beheersplan voor de Hobokense Polder nader toelichten?

Wim: Om de inhoud van het beheersplan weer te geven, is het goed eerst even de **historiek** van de Hobokense Polder toe te lichten. Tot 1940 was de Hobokense Polder nog een uitgestrekt polderlandschap (vandaar de huidige naam) van meer dan 240 ha. Dus overwegend natte weiden met enkele grachten en knotwilgrijen. Ook de huidige populierenaanplanting, gelegen op de overgang van de lage polder naar het hoger liggende dorp, was reeds

gedeeltelijk aanwezig. In het noordwestelijk deel bevond zich een uitgebreid moerasland. Tussen de oude Scheldedijk (nu Scheldedijkwegel) en de Schelde lagen relatief uitgestrekte slikken en schorren. Reeds vroeg in de 20ste eeuw was de Hobokense Polder bij botanisten gekend voor zijn zeldzame planten.

Na de oorlog werden de polder, de slikken en schorren het toneel voor zowel legale als illegale storten. Halverwege de jaren '60 verdween het gebied onder een meters dikke laag (grondspegie, puin en huishoudelijk afval), voornamelijk afkomstig van de werken aan de Kennedytunnel en de ring rond Antwerpen. Op een deel ervan werd Polderstad gebouwd (woonzone en industriegebied). De rest van het gebied, ca. 170 ha, bleef na kortaard optreden van de Werkgroep Hobokense Polder sinds het begin van de jaren '80 gevrijwaard van verdere vernietiging.

Dit gedeelte kon zich vanaf de jaren '70 quasi ongestoord verder ontwikkelen. Het centrale gedeelte ontwikkelde zich tot een bijzonder waardevol moerasland: open water, wilgenbroekbos, rietland, vochtige tot natte graslanden. Een waardevol gebied, waar een rijke fauna en flora zich kon ontwikkelen. In die periode had de polder een overwegend open structuur. Intussen zijn de open ruimten grotendeels ingenomen door wilg en

in mindere mate door zwarte els, zomereik en berk. Er treedt dus een duidelijke verbossing op. De geleidelijke verlanding van de ondiepe plassen heeft ook bijgedragen tot de huidige eerder gesloten structuur. Buiten het centrale deel ontwikkelden zich bijkomende moerassen, maar ook droge graslanden, ruigten en struwelen.

De aanwezigheid van zeer natte tot zeer droge standplaatsen, van vele verschillende bodemtypes (kalkrijk, kalkarm...) zorgt voor een indrukwekkende variatie aan biotopen en soorten.

Hoe wil je - de historie van de Hobokense Polder indachtig - het beheer verder aanpakken?

Wim: De hoofddoelstellingen van het beheerplan zijn geënt op de historie. In de eerste plaats willen we die diversiteit aan biotopen en soorten in stand houden, met nadruk op de moerasbiotopen. Deze zijn zeer belangrijk gezien de ligging aan de Schelde. Omdat de polder zich midden in het stedelijk gebied bevindt, is ook de openstelling voor het brede publiek een belangrijke doelstelling. Door de aanleg van wandelpaden, kijkhutten, kijkwanden en dergelijke meer trachten we zachte recreatie zo veel mogelijk te combineren met een hoge natuurwaarde. Het doel blijft steeds de ecologische waarde van het gebied te behouden

en te vergroten, waar dat mogelijk is. Dit houdt in dat er een beheer moet toegepast worden dat de verlanding van de plassen en de verbossing van het gebied op bepaalde plaatsen moet tegengaan.

Hoe gaan we te werk?

- Om de **verlanding van de plassen tegen te gaan**: plaggen en een actief visstandbeheer (uitzetten van snoek)
 - **Graslandbeheer**: 1 of 2 maal per jaar wordt er gemaaid en wordt het maaisel afgevoerd
 - **Rietland- en ruigtebeheer**: 1 maal om de 2 tot 5 jaar wordt de struikopslag verwijderd, wordt er gemaaid en afgevoerd
 - **Bosbeheer**: normaal gezien: niets doen! Op langere termijn kan ook hakhoutbeheer (1 maal kappen om de 15 tot 25 jaar) zinvol blijken om jongere bosstadia in stand te houden.
 - **Exotischebeheer**: bestrijden van invasieve soorten, zoals de Japanse duizendknoop en de Amerikaanse vogelkers op verschillende wijzen: maaien en wegvooien, verstikken, begrazing, ...
 - **Begrazing**: sinds enkele jaren zorgen Gallowayrunderen en Konikpaarden voor het natuurlijk beheer in de Nieuwe Graspolder en in de graslanden van het Centrale deel. De verwachting is dat hierdoor een gevarieerd landschap ontstaat met overgangen tussen grasland, ruigte, struweel en bos op kleine schaal. Na vier jaar begrazing blijkt dit inderdaad aardig te lukken. Een nuttige, maar bovendien ook educatief belangrijke beheersvorm!
- Rustversturende, m.a.w. gemotoriseerde beheerstechnieken, worden niet toegepast tijdens de broedperiode (van einde maart tot begin juli). Dit om de honderden broedende vogelparen zo weinig mogelijk te verstoren.
- Soms lijkt het wel of er ontzettend veel gemaaid en gekapt wordt, vooral in het centrale deel waar we de openheid en het moeraskarakter zoveel mogelijk trachten te bewaren. In het grootste deel van de polder wordt echter geen beheer uitgevoerd en kan het bos zich spontaan ontwikkelen.

Krijgt Natuurpunt Hobokense Polder subsidies om het beheer te realiseren?

Wim: Als erkend reservaat kunnen we inderdaad rekenen op een beheerssubsidie van de Vlaamse overheid. In de oude regeling hangt de grootte van de subsidie uitsluitend af van de oppervlakte van het gebied. In de nieuwe regeling, waarvoor wij dus eerst ons beheerplan moeten aanpassen, hangt de grootte af van de oppervlakte en het huidige natuurtype. Voor intensief te beheren natuurtypes zoals hooilanden krijg je meer subsidies dan voor bossen waar je eigenlijk weinig werk aan hebt.

Dank zij deze subsidies kunnen we voor het natuurbeheer ook rekenen op de professionele werkplougen van Natuur- en Landschapszorg vzw.

Ook de stad Antwerpen en het district Hoboken nemen een aantal werkzaamheden voor hun rekening, bijv. maaien van de picknickweide en van de Scheldedijkwegel

Wat zijn je toekomstverwachtingen voor de Hobokense Polder?

Wim: De natuur is onvoorspelbaar, daarom koester ik zeker geen soortgerichte verwachtingen. Mijn hoop is dat we **genoeg open water, grasland, rietland, struweel en bos en de bijbehorende levensgemeenschappen kunnen behouden en ontwikkelen**. Als dat lukt komen of blijven de doelsoorten vanzelf wel. De grootste uitdaging bestaat er in om het juiste evenwicht te vinden. Om dit te bepalen zijn soortgerichte doelstellingen wel nuttig. Deze zullen dus mee de basis van het nieuwe beheerplan vormen. Ook het opvolgen van de resultaten van het beheer is uiterst belangrijk. Momenteel gebeurt dit eigenlijk een beetje te weinig. Ik hoop dat we in de toekomst meer mensen vinden om hierbij te helpen.

De slogan van Natuurpunt is: Natuur voor iedereen! Ben je daar als conservator mee akkoord? Hoe hoop je dit te kunnen realiseren?

Markeringspaaltje wandelpad

Wim: Uiteraard! Ons natuurgebied ligt in een stedelijke omgeving en moet dus toegankelijk zijn voor het publiek. Voor de vele inwoners van Hoboken en Antwerpen is de Hobokense Polder een ideale mogelijkheid om ongestoord te wandelen of om kennis te maken met de natuur. Dat betekent niet dat alle recreatievormen in het gebied welkom zijn. Maar als Natuurpunt kunnen we een **belangrijke maatschappelijke rol** vervullen. Het aspect **natuureducatie** dragen we hoog in ons vaandel. Dit kunnen we realiseren door wandelingen aan te bieden, waarbij ons enthousiast natuurgidsenkorps van onschatbare waarde is. Educatieve borden begeleiden en informeren de individuele wandelaar.

We promoten de zachte recreatie

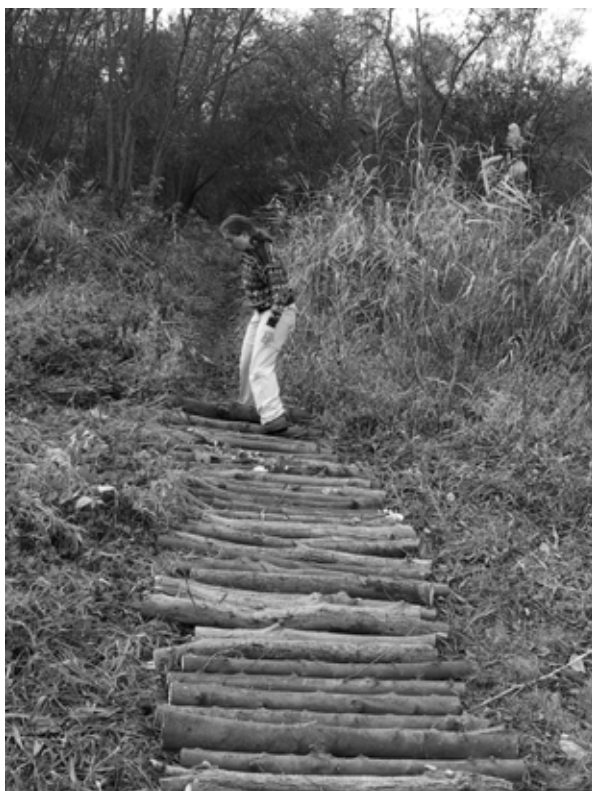
- door de aanleg van gemarkeerde wandelpaden (bovendien vermijden we op deze manier dat er overal in de Polder gelopen wordt)
- door de aanmaak van een kijkhut en kijkwand en binnenkort van het

Kijk-punt, dat ook voor rolstoelgebruikers toegankelijk zal zijn - door het onderhoud - met ondersteuning van de stad - van een grotere open ruimte, nl. de picknickweide (mits de nodige reglementering: geen lawaai, geen vuur).

Harde recreatie weren we door toegangssluizen, door geregeld toezicht, o.a. door onze eigen mensen, door de Antwerpse parkwachters, ...

Met dit alles willen we de toegankelijkheid maximaliseren zonder de natuurwaarden aan te tasten.

Beste Wim, binnen luttele dagen word je voor de tweede maal vader. We wensen jou en Ingrid alvast een rustige periode toe, waarin jullie met Flor en de nieuwe wereldburger kunnen genieten van het huiselijke geluk. We danken je van harte voor jouw dagdagelijkse inzet voor de Hobokense Polder (op het terrein zelf, maar heel vaak achter de computer of op vergaderingen). We hopen dat je nog heel veel jaren de enthousiaste en gedreven conservator wil zijn van het prachtige natuurgebied: de Hobokense Polder!

Aanleg wandelpad

Nieuwe vindplaatsen van Ijzervaren en Venushaar

Erik Molenaar

Begin maart kregen we de gelegenheid een kort een bezoek te brengen aan het verlaten Dominicanerklooster in de Ploegstraat te Antwerpen. Er is een werkgroep die het pand heeft behoed van sloop i.p.v. er kantoormastodonten te laten verrijzen. De Kievitbuurt (en Antwerpen is het algemeen) is al genoeg ten prooi gevallen aan dit soort megalomane hocus-pocus. De Ploeg (zeven buurtcomités rond de Provinciestraat) streed om "klooster en kerk" te behouden.

Na een kort bezoek aan de ontwijde kerk gaan we in gezelschap van Marleen Wille (werkgroep Kievitnest) naar het ontoegankelijke, gekraakte deel. De bezetters worden hier trouwens bedankt voor hun medewerking. De oude tuin laat een typische inrichting zien uit de periode van aanleg (1910-1914). Centraal staat een gecultiveerde jeneverbes en enkele pollen pampasgras, waar omheen een voetpad leidt. In de buitenrand staan Chinees klokje, diverse coniferen, enkele exoten. Van enige natuurlijke bosvorming is geen sprake; alles is geblokkeerd in de onnatuurlijke opbouw.

Enkele vlieren zijn nog overgebleven van een eerste historische spontane kolonisatie, deels getooid met ge woon judasoor. Sinds 2001 valt de

tuin ten prooi aan Chinese vlinderstruik, klimop-cultivars hijsen zich over de muren. Voorts groeien blauwe regen en wilde wingerd onbelemmerd uit tot vrijwel alle oude muren bedekt zijn.

In de kruidlaag vallen verwilderde overwinterende soorten als kruipend zenegroen, mansbloed, gestreepte dovenetel, slaapkamergeluk en schijnaardbei op. Allerlei bolgewassen laten hun verse blaadjes zien, zoals boerenkrokus, blauwe druifjes, Spaanse hyacint en sneeuw-klokje. Opvallend is de enorme populatie Armeense braam.

Onze zoektocht gaat verder in enkele kleine tuintjes. Hier treffen we eindelijk een muur die niet volledig is overwoekerd met klimop en waarop zich een kleine populatie muurvaren en mannetjesvaren kon handhaven. De meest merkwaardige ontdekking is een oude muur waarop zowel tongvaren, **ijzervaren** als **venushaar** groeiden.

Dit is een **nieuwe vindplaats van deze laatste twee merkwaardige subtropische soorten**, zowel in het werkingsgebied van de Natuurpunt-afdeling Land van Reyen als in het ifbl-hok c4-26-42.

Een zomerbezoek zal zeker uitsluitel geven aan de rest van de muurflora en het grasland in de oude tuin. We hopen dat deze spoedig van afval kan worden ontdaan en dat, alvorens tot aanleg over te gaan, we een goed beeld van de aanwezige flora kunnen krijgen.

Mensen die willen helpen met de opruim zijn er trouwens van harte welkom! Ze kunnen bij Erik Molenaar, 03/218 59 69 de noodzakelijke contacten opvragen.

Fijn venushaar op oude muur van het Dominicanerklooster in de Ploegstraat te Antwerpen
Foto: Wim Strecker

Paddenoverzet 2006

De treklustige padden en hun vrienden de kikkers en salamanders konden ook dit jaar rekenen op onze steun om veilig hun zomerpoelen te bereiken. We deden via Polderblad, via een bus-aan-busflyer in Polderstad en via een persoonlijke brief aan de "rapers" van vorig jaar een oproep om mee te komen helpen rapen in de maanden februari en maart.

Een mooie groep amfibieënvrienden bood zich aan en toog op vooral regenachtige avonden met zachtere temperaturen op pad. Het bleef behoorlijk lang erg koud, zodat de trek nogal samengebond was op enkele dagen.

De resultaten van de raapacties zijn echt wel prachtig te noemen. **We hebben in totaal 534 dieren overgezet: 396 padden, 98 kikkers en 40 salamanders** (overwegend kleine

watersalamander en enkele Alpenwatersalamander)

Spijtig genoeg vonden we ook 98 dode dieren: 77 padden, 10 kikkers en 11 salamanders.

De resultaten van deze actie werden doorgestuurd aan de amfibieënerwerkgroep van Natuurpunt, HYL A en geven ons de bevestiging dat ook in 2007 een paddenactie nuttig zal zijn. Met dank aan alle medewerkers!

Waarnemingen in de regio van 1 maart 2006 tot en met 31 mei 2006

Wim Mertens

Ondertussen is het zomer en zit het broedseizoen er alweer bijna op. De zangvogeltjes zijn uitgezongen en de jonge eendjes beginnen op hun moeders te lijken. In de nazomer worden door de rui ook de mannetjes moeilijk te onderscheiden van de vrouwtjes.

Hopelijk verschijnen ook deze zomer weer wat witte reigers (lepelaar, kleine zilverreiger of grote zilverreiger) op het Broekskot. Altijd de moeite om eens een kijkje te nemen!

De opvallendste waarneming van dit voorjaar is wel deze van een **ree**. Op 11 mei zagen Tim en Ellen om 22.30 u. het diertje voor het eerst langs de Naftaweg. Nadien zag Danny het ook in het Centrale deel. Hoe dit dier zijn weg gevonden heeft naar de Hobokense Polder is onduidelijk. Volgens een medewerker van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek is het niet onmogelijk dat het dier dit op eigen houtje heeft gedaan. Toch lijkt dit onwaarschijnlijk. De soort is momenteel wel algemeen in de Antwerpse Kempen, maar komt niet voor tussen de Antwerpse zuidrand en de Rupel. Grote rivieren en het sterk verstedelijkte gebied vormen waarschijnlijk toch een te grote barrière. Maar wie zou er nu een ree uitzetten in de Hobokense Polder? Een voorlopig onopgelost raadsel. Dat het ook dit voorjaar weer een spannende bedoening was - wanneer komt de eerste tjiptjaf, nachtegaal ... - kan je afleiden uit volgende waarnemingenlijst.

Fuut: de fuut werd waargenomen einde maart (AVL) en einde mei (AVL, DJ), misschien komt er (traditiegetrouw) nog een laat broedgeval van.

Dodaars: deze kleine futensoort verscheen terug op 10/03 (1 ex. AVL) en was nadien volop te bewonderen op Broekskot (minimaal 3 koppels) en Rallegat (AVL, DJ, ADS, KM, WDW)

Aalscholver: waargenomen op Broekskot op 10/05 (KM) en 12/05 (AVL)

Blauwe reiger: regelmatige gast op Broekskot, meestal slechts 1 ex (DJ, ADS, KM, AVL). Ook 1 ex. in voortuin op Valaar (BC)

Kleine zilverreiger: een vroege waarneming van deze mooie reiger op 24 mei door de cursisten van de CVN-Natuurgids onder leiding van KM.

Knobbelzwaan: op 12/03 werd een koppel waargenomen op het Rallegat, op 26/04 op het Broekskot.

*Blauwe reiger in voortuin
Foto: Bart Claes*

Canadese gans: broedt op alle plassen in de Hobokense Polder, regelmatig waargenomen met jongen (DJ, ADS, AVL, KM, WDW)

Wilde eend: tijdens het broedseizoen overal in de polder waar te nemen (DJ, AVL, ADS, KM, WD)

Krakeend: werd in maart en april in kleine aantallen gezien op Broekskot en Rallegat (DJ, AVL, WDW, ADS). Vanaf eind april namen de aantallen

toe tot bijna 50 ex (DJ, AVL). Eerste jongen werden waargenomen op 25/05 (DJ).

Pijlstaart: was op het eind van de winter nog aanwezig: 11 ex op 13/03 (DJ) en 1 ex op 20/03 (WDW)

Wintertaling: tot half maart werden groepjes van 10 tot 30 ex gezien op het Broekskot (AVL, DJ, ADS), in april werden de aantallen kleiner: 1-6 ex (DJ, WDW).

Zomertaling: deze zeldzame eendensoort werd op doortrek waargenomen op 30/04 en 1/05 op het Broekskot (DJ).

Slobeend: werd het gehele voorjaar in kleine aantallen gezien op het Broekskot (tot 10 ex.) (AVL, DJ, KM, WDW)

Bergeend: tot begin april werden grote aantallen waargenomen (tot 32 ex), nadien werden waarschijnlijk de broedplaatsen opgezocht want de aantallen werden kleiner (DJ, AVL, ADS, WDW, KM).

Nijlgans: regelmatig gezien op het Broekskot in april en mei, waarschijnlijk broedgeval (AVL, DJ, KM)

Kuifeend: tot begin april op het Broekskot in wisselende aantallen (2-20 ex.) (DJ, ADS, AVL)

Tafeleend: het gehele voorjaar met een tiental exemplaren aanwezig op

Tafeleend Foto: Walter De Weger

het Broekskot (AVL, DJ, ADS, KM, WDW).

Nonnetje: op 6/03 en 7/03 werd nog één wijfje waargenomen (DJ, TW)

Buizerd: Regelmatige op 1/04 (WDW) en late waarnemingen (4/05) wijzen op een mogelijke broedpoging (AVL, DJ)

Sperwer: Slechts één waarneming binnengekomen: 10/03 in de Graspolder (AVL)

Waterral: 1 ex. gehoord aan de Ruitersplas tijdens de Nachtegalenwandeling (11/05)

Scholekster: 3 overvliegende ex. op 31/05 (AVL).

Kievit: broeden op oeverstroken van de plassen, in de Graspolder en op het Q8-veldje (DJ, KM).

Watersnip: op 4/04 nog 2 ex. aan het Groot Rietveld (DJ).

Oeverloper: tot laat in mei werden 2 ex. waargenomen op Broekskot (DJ, KM).

Witgatje: 2 ex op 1/04 (AVL) en 1 ex. op 25/04 (DJ).

Tureluur: tijdens de vroegochtend-excursie (7/05) werd de tureluur voor de eerste keer waargenomen net buiten de polder op een braakliggend terrein tussen de gebouwen van Q8 en AVIA. Nadien werd een koppeltje waargenomen. De soort was op 25/05 nog aanwezig (DJ). Waarschijnlijk broedgeval.

Sperwer

Visdief: op 12/05 3 ex (AVL) en 8/06 2 ex. (DJ, AVL) langs de Schelde.

Tortelduif: één waarneming op 12/05 in Polderbos (AVL).

Koekoek: eerste waarneming op 30/04 (DJ)

Sprinkhaanzanger: waargenomen op 2 verschillende plaatsen op 24/04 en 4/05 (DJ).

Bosrietzanger: eerste waarneming op 4/05 (DJ).

Zwartkop: eerste waarneming op 4/04 (DJ).

Grasmus: eerste waarneming op 9/04 (AVL).

Tuinfluit: waargenomen op 10/05 (KM) en tijdens de Nachtegalenwandeling (11/05).

Tjiftjaf: eerste zingend exemplaar op 26/03 (AVL).

Fitis: eerste waarneming op 9/04 (AVL).

Vuurgoudhaantje: op 1/03 werden 6 ex. van dit schattig kleine vogeltje waargenomen (DJ).

Roodborsttapuit: tijdens de trekperiode tweemaal waargenomen: 2 ex op 12/03 en 1 ex. op 9/04 (AVL).

Gekraagde roodstaart: éénmaal zingend gehoord in de populierenaanplanting (26/04) (DJ).

Zwarte roodstaart: zowel aan gebouwen van Procap (17/04) als aan deze van Castrol (24/04) (DJ).

Nachtegaal: eerste waarneming op 9/04 (DJ).

Koperwiek: deze wintergast werd laatste maal gezien op 17/03 (AVL).

Kramsvogel: 60 ex. op 11/03 aan het Macadammeke (TV).

Boomklever: 1 ex. op 17/03 ter hoogte van de verbindingsweg (AVL).

Sijs: was begin maart nog in groepjes van 15 tot 20 ex. aanwezig (AVL).

Rietgors: terug één zangpost in de polder op het Q8-veldje. Eerste waarneming op 24 april (DJ).

Waarnemers:

ADS: Ann De Smet

AVL: André Van Langenhove

BC: Bart Claes

DJ: Danny Jonckheere

KM: Karel Mathijs

TV: Theo Verschuren

TW: Tuur Wuyts

WDW: Walter De Weger

Wette da ...

... we bij het ter perse gaan van dit Polder.blad we nog steeds in spanning wachten op de geboorte van het kindje van Wim en Ingrid? In het oktobernummer zullen we de komst van 2 babys mogen aankondigen. Baby Mertens en baby Jonckheere hebben dan al lang hun eerste lachje getoond ...

... we de voorbije weken al talloze malen de koppen bij elkaar gestoken hebben om de grote Vlindersprookjesdag voor te bereiden? Knutselen, wandelen, flyers en affiches maken en bedelen, kledij zoeken, vlinderpancards maken, ... een groots project vraagt een degelijke voorbereiding.

... de vlindercurcus, gegeven door onze vlinderman, Toon, 12 deelnemers kon boeien?

... we op zondag 18 juni op voorstel van één van onze leden een voor-middag natuurbeheer hebben georganiseerd? Even verklaren: in het boek "In harmonie met de maan" van Johanna Paungger staat vermeld: "**Alle struiken en al het onkruid dat op 18 juni voor 1 u 's middags wordt weggehaald, zal niet meer terugkeren en zelfs de wortels zullen vergaan.**" Dit wilden we wel eens uitproberen op onze exoot: de Japanse duizendknoop.

Geneeskrachtige planten in de Hobokense Polder

Terry Mariën

Koninginnekruid

1. Naamverklaring

1.1. Wetenschappelijke naam: *Eupatorium cannabinum* L.

Eupatorium is volgens de signatuurleer afgeleid van "hepar" (lever) vanwege de bloemkleur. Ook zou het door een Arabische arts abusievelijk verward geweest zijn met de agrimonie (*Agrimonia Eupatoria*) of het zou afgeleid kunnen zijn van Mithridates Eupator, de 4e koning van Pontus in Klein-Azië (124-64 voor Christus). **Cannabinum** is afgeleid van de wetenschappelijke geslachtsnaam van de hennep, cannabis, vanwege zijn 3-delige, op die van de hennep gelijkende, bladeren. **L.** komt van Carolus Linnaeus (° 1707 - † 1778). Hij heeft gezorgd voor een ordening van de indeling van de planten.

1.2. Officiële Nederlandse naam: Koninginnekruid

Vroeger was de officiële Nederlandse naam leverkruid. Rond 1985 heeft men veel plantennamen aangepast en sindsdien luidt de officiële naam koninginnekruide. Leverkruid doordat de roze kleur aan de lever doet denken.

Koninginnekruid: waarschijnlijk is de naam een verbasering van 'Kunigundekraut'. Deze heilig verklaarde koningin (gestorven in 1033) gold als patrones van de zieke kinderen. Zij zou de plant voor het eerst gebruikt hebben om leverziekten te genezen.

1.3. Streeknamen

Bloedplant, verkenskruid: werd in Poperinge gebruikt voor de koeien die bloed waterden.

Draadjesbloem: omdat de bloemkroon uit vele kleine bloempjes bestaat die alle aan elkaar

zijn verbonden door middel van draadjes.

Hommelskroet: betekent donderkruid; werd in de huizen ter beveiliging tegen blikseminslag opgehangen.

Boeltjeskruid, boelmannkruid, boelkenskruide staan in verband met boelen, boelieren, vrijen en de plant werd als liefdesdrank gebruikt.

2. Vindplaats

Het is een **algemeen voorkomende** plant.

Koninginnekruid is kenmerkend voor standplaatsen waar veel organisch materiaal in **vochtig** en/of **kalkhoudend milieu** snel tot ontbinding overgaat.

Groeit langs waterkanten, in rietlanden en moerassige plaatsen, bossen en kapvlakten maar ook in duinvalleien.

3. Beschrijving

3.1. Familie der composieten

of de familie der samengesteldbloemigen.

Een uiterlijk oppervlakkig kenmerk van deze familie is gelegen in de bloeiwijze: **elke 'bloem' bestaat uit een aantal kleine bloempjes** (vandaar de naam samengesteldbloemigen).

Die bloempjes zelf bezitten geen duidelijke kelk: ze worden bijeengehouden door een enkel- of meervoudige krans van blaadjes (=omwindsel). Het geheel heet bloemkorfje d.i. een hoofdje met omwindsel.

Men kent **lint- en buisbloemen**. Bij het madeliefje bestaat de bloem uit lint- en buisbloemen; bij de paardebloem komen enkel lintbloemen voor. Bij het koninginnekruide vinden we enkel buisbloempjes.

Een ander kenmerk van de familie ligt in de bouw van de meeldraden. De **5 helmknoppen zijn samengegroeid tot een kokertje**. De helmraden zijn echter los van elkaar (=saamhelig)

3.2. Plant

Koninginnekruid in bloei is prachtig om te zien: grote pruike bloemen van het heerlijkste roze. Elke tros bestaat uit een aantal bloempjes in schakeringen van **lila tot bleekroze** die de plant haar kenmerkend aanzien verlenen.

Koninginnekruid is een hoge (**1/2 m tot 2 m**), vrij dicht behaarde, overblijvende midzomer- en nazomerbloeiër. Aan de wortelstok ontspringen één of meer forse, vaak rood aangelopen stengels, die alleen in de bloeiwijze vertakt zijn.

De plant **ruikt aromatisch, naar appels**.

De **bloemen** bevatten meestal 4-6 buisbloempjes die

alle tweeslachtig zijn. De bloempjes hebben een lila of witte bloemkroon met een vijftandige rand; de stijl loopt uit in 2 zeer lange, harige stempels.

3.3. Bestuiving en verspreiding

De plant bezit stijlen die in 2 zeer lange, harige stempels uitlopen. Bij rijping gaan deze stempels schuin afstaan of zelfs plat liggen. Hierbij komen ze in contact met meeldraden van naburige bloempjes en bekomt men aldus kruisbestuiving op dezelfde plant, ook **buurtbestuiving of geitonogamie** genoemd.

Wanneer de bloemen zijn uitgebloeid, worden de zaaadjes gevormd. Aan elk piepklein zaaasje (**zwart nootje** met 5 ribben) zitten fijne ijle haartjes (**vruchtpluis**) en deze pluisjes dwarrelen weg op het lichtste zuchtje wind.

De vruchtjes worden dus **door de wind verspreid**. Ze zijn nog betere zwevers dan die van de paardebloem. Men heeft bij windstil weer een daalsnelheid van 23 cm per sec. vastgesteld, terwijl deze bij de paardebloem 33 cm per sec. bedroeg.

4. Geneeskracht

Koninginnekruid was een veelgezocht heilgewas.

De **wortels** van de plant hebben **galafscheiding bevorderende en laxerende vermogens**.

Hierdoor heeft het vooral succes **bij constipatie** veroorzaakt door onvoldoende klierwerking, bij stuwing en ziekte van de lever en de milt.

Het kruid werkt in grote hoeveelheden **laxerend** en als een **braakmiddel** (bij voedselvergiftigingen). Wellicht werd het daarom tegen ingewandswormen gebruikt. Van het **blad** werd een bitterdrank gemaakt. Door de bitterstof heft het **verstopping van gal- en leverwegen** op en is het tevens **eetlustopwekkend**. Het wordt ook gebruikt als geneesmiddel tegen **geelzucht en ter zuivering van nieren en blaas**. Voorts hebben de bladeren **urine-afdrijvende en zweetopwekkende** eigenschappen.

In het **algemeen** werkt het **ontgiftend** op het bloed en zal dus een uitkomst kunnen zijn bij huiduitslag. Leverkruidaftreksels kunnen onder de vorm van omslagen worden aangewend bij **huidrupties** zoals eczeem, wonden, kneuzingen, enz.

BELANGRIJK: het is NIET de bedoeling dat we deze planten gaan plukken in de Hobokense Polder; enerzijds om ons plantenbestand te vrijwaren, anderzijds omwille van de soms giftige ondergrond (sommige plekken zijn voormalig stort Vandenbossche). Al deze kruiden zijn te verkrijgen in de natuurvoedingswinkel, of je kan ze zelf kweken.

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes bvba, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47
Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90
Firma Procap, Plastieken dopjes, Schroeilaan 15 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00
Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96
Bvba Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
Instituut "De Lelie", Lelieplaats 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 47 16
Bakkerij-ijssalon-koffiehuis Kiosk, Kioskplaats 85/87 2660 Hoboken Tel. 03/827 87 51
Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
Loodgieter De Lauwer, Den Haaglaan 90 2660 Hoboken Tel. 03/825 42 85
Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
Uurwerken-juwelen-optiek De Mey, Kioskplaats 81-83 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12
Schrijnwerkerij en meubelmakerij Denayer, Hertog Van Brabantlei 47 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28
Victor Van den Eede en Zonen, Houthandel, Oudestraat 101 2660 Hoboken Tel. 03/827 56 84

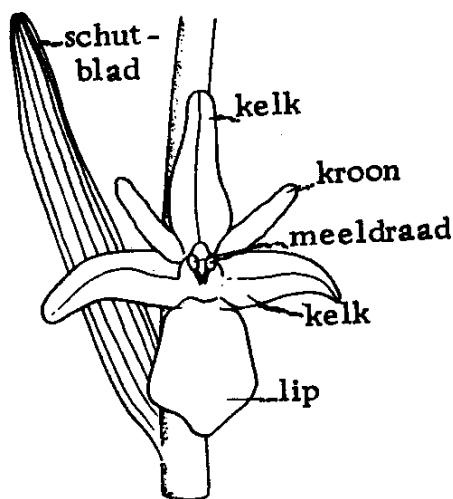
Orchideeën - deel 2

Frans Thys

Hoe zien orchideeën eruit?

Het zijn kruidachtige planten die overblijven door middel van een wortelstok of van wortelknollen. De vrij forse bladeren zijn ongedeeld, parallelnervig, gaafrandig en zonder bladsteel. Eén plant draagt meerdere bloemen, die meestal ongesteeld aan een rechtopstaande stengel staan, zodoende een aar vormend.

Merkwaardig zijn de tweezijdig symmetrische bloemen, die, omdat deze familie behoort tot de 'éenzaadlobbigen' (zoals lilies, narcissen, lissen en grassen) drietalig zijn, dwz. 3 kelk- en 3 kroonbladen hebben. Om het wat moeilijker te maken, spreekt men bij orchideeën niet van kelk- en kroonbladen, maar gebruikt men ook in het Nederlands de uit het Frans ontleende termen 'sepalen' (kelkbladen) en 'petalen' (kroonbladen).

Zijn bij de meeste planten de kelkbladen groen, dan is zulks bij de orchideeën doorgaans niet het geval. Overigens moet men bij zo'n orchideeënbloem dikwijls goed opletten om het verschil tussen sepalen en petalen te zien. Bij nogal wat soorten (o.m. *Orchis morio*, de harlekijn) zijn de 3 sepalen en 2 van de petalen samengevouwen tot een helm, een helm over de derde (middelste) petaal. Deze laatste petaal heeft zich ontwikkeld tot een opmerkelijke lip, heel karakteristiek

voor orchideeën, die van soort tot soort sterk varieert in kleur en vorm.

Deze lip, die zeker bijdraagt tot de charme van de bloem, speelt bij heel wat soorten een grote rol bij het aanlokken van insecten.

Dactylorhiza maculata - Gevlekte orchis

Bij de meeste soorten gebeurt de bestuiving inderdaad door bijen, wespen, vliegen of vlinders. Merkwaardig daarbij is dat er **heel wat orchideeënsoorten zijn die geen nectar produceren** en dus op andere technieken moeten terugvalen om insecten te lokken.

Dactylorhiza's, zoals de bosorchis die in de Hobokense Polder voorkomt, doen dit door de indruk te wekken dat zij voedsel aanbieden: enerzijds verspreiden zij een geur van nectar, anderzijds bezitten zij een 'honingmerk' (de streepjes en puntjes tekening op de lip). Bovendien varieert binnen dezelfde soort de kleur van de lip geregeld gevoelig. Dit is bedoeld opdat het insect al te vlug

doorheeft dat 'die' bloemsoort geen nectar aanbiedt (en niet dus meerdere soortgelijke bloemen zal bezoeken).

Ophrys-soorten, die ook geen nectar produceren, zijn nog geraffineerder; zij doen namelijk aan seksuele mimicry. De lip van hun bloem lijkt op een welbepaalde vrouwelijke, solitaire bijen- of wespensoort. Buiten deze visuele gelijkenis verspreiden de bloemen tevens een geur die lijkt op de lokstoffen (feromonen) die de vrouwelijke insecten verspreiden. Als je dan nog weet dat de mannetjes van deze bijen en wespen enkele weken voor de vrouwtjes verschijnen (net als die Ophryssen in bloei staan!), kan je je voorstellen dat deze orchideeën geregeld een pseudo-copulatie moeten doorstaan waardoor stuifmeel van de ene op de andere bloem geraakt.

Naast nectarloze en nectarproducerende orchideeën **zijn er ook soorten**, zoals sommige wespenorchissen en bosvogeltjes (maar ook *Ophrys apifera*, de bijenorchis) die geen insecten van doen hebben, gezien zij aan **zelfbestuiving** doen. Buiten voortplanting via zaden komt ook **niet-geslachtelijke, vegetatieve voortplanting** voor via wortelogen of via knollen, hetzij door deling hetzij door knollen op de wortels.

Orchideeën produceren massaal **zaad** (sommige epifyten zelfs meer dan 1 miljoen zaden per plant). Dit is niet toevallig. De kans dat een zaadje tot een heuse plant uitgroeit, is gering. Bewust spreken we van een zaadje omdat het zo klein is dat het met het blote oog nauwelijks zichtbaar is (1/10 tot 1/4 van een millimeter). Opmerkelijk is dat de zaden van deze orchideeën een niet complete structuur hebben: eigenlijk is het een embryo zonder reservevoedsel. Voor hun ontkieming zijn ze afhankelijk van welbepaalde bodemschimmels die lang niet overal aanwezig zijn. Het is slechts als deze schimmel binnendringt in het zaad, dat dit

laatste tot ontkieming komt. Voor er sprake is van een bloeiende plant dient dan nog een lange weg afgelegd. Eerst ontstaat een **voorkiem**, een zogenaamd **protocorm**.

Protocorm

Daaruit ontstaat dan de definitieve plant. Afhankelijk van soort tot soort kan de ontwikkeling van zaad tot bloeiende plant 3 tot 10 jaar vergen.

Ook de volwassen plant blijft afhankelijk van deze schimmels, al varieert de mate waarin van soort tot soort. Dit komt omdat hun **wortels**, op een enkele uitzondering na zoals het vrouwschoentje (*Cypripedium calceolus*), niet het vermogen bezitten om zelf alle voedsel uit de grond

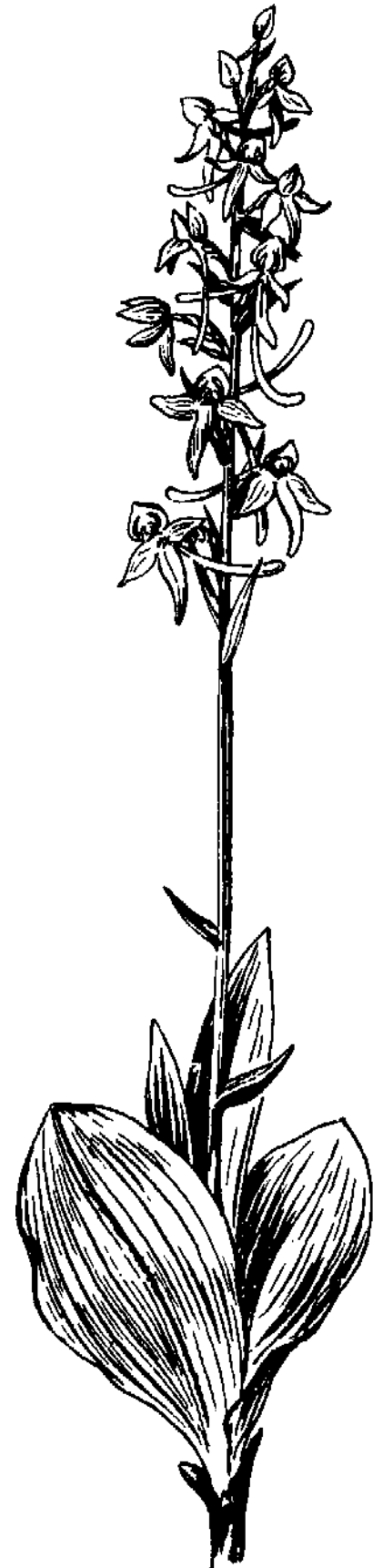
Coeloglossum viride - Groene nachtorchis

te halen. Wel bevatten de wortels van orchideeën speciale cellen die de binnendringende schimmels afbreken tot noodzakelijke voedingsstoffen. Ook de schimmel haalt zijn voordeel uit deze **symbiose** (dit is het samenleven van 2 ongelijksoortige organismen en dit tot wederzijds voordeel): de orchidee scheidt stoffen af die de groei van de schimmel bevordert.

Men moet zich zo'n 'symbiose' niet te idyllisch voorstellen, want in werkelijkheid vindt een voortdurende strijd plaats, die eventueel kan eindigen in het vernietigen van de schimmel of de orchidee (of het kiemplantje). Deze symbiose maakt orchideeën ook zeer kwetsbaar, omdat de schimmel zeer gevoelig is aan milieuveranderingen en ... zonder schimmel geen plant. Vandaar dat overplanten - wat wettelijk verboden is - ook zinloos is: de schimmel sterft af en met hem ook de plant!

Een toemaatje: u vraagt zich misschien af vanwaar de naam 'ORCHIDEE' komt. Deze is afgeleid van een van de geslachten van deze plantenfamilie, nl. het geslacht ORCHIS. Dit geslacht heeft ronde of elliptische knollen. 'Orchis' betekent in het grieks 'teelbal'. Dit lichaamsdeel en de onderaardse delen van dit plantengeslacht vertonen dus een zekere gelijkenis. Overigens werden in oude geschriften, sagen en legenden orchideeën aanzien als middel tot verhoging van de geslachtsdrift en het geslachtelijk vermogen.

Rectificatie: in het 'Polder.blad' van april 2006 hebben we vermeld dat tussen de bijenorchissen (*Ophrys apifera*) die in de Hobokense Polder groeien, ook exemplaren voorkomen van de variëteit 'jurana'. In werkelijkheid gaat het de variëteit 'aurita', waarvan de petalen 2 tot 3 maal langer zijn dan normaal.

Platanthera chlorantha - Bergnachtorchis

Enkele leuke vakantietips!

De beestentoren...

... in de natuurtuin van Natuurpunt Educatie in Turnhout.

Heb je al eens gehoord van een 'beestentoren'? Ben je benieuwd en wil je er misschien zelf één bouwen in je eigen tuin of in je natuurgebied, dan kan je een kijkje komen nemen in de educatieve natuurtuin van Natuurpunt Educatie te Turnhout.

Deze beestentoren geeft leefruimte aan minder populaire, maar voor het biologische evenwicht ó zo belangrijke insecten zoals solitaire bijen en wespen, lieveheersbeestjes, gaasvliegen,...

In deze toren kunnen niet alleen insecten, maar ook vogels en kleine zoogdieren zoals de egel een schuil- en nestplaats vinden. De omgeving van de toren wordt opgefleurd door inheemse bloemen die op hun beurt de insecten weer aantrekken.

De educatieve natuurtuin kan gratis en vrijblijvend bezocht worden van dinsdag tot en met zaterdag van 9u tot 17u op de Graatakker 11 in Turnhout.

Zomerwandelingen aan de kust

Van 1 juli tot 31 augustus biedt Natuurpunt in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos van de Vlaamse overheid een speciaal activiteitenprogramma aan in de kuststreek en het achterland. Gidsen van Natuurpunt geven er boeiende rondleidingen in 13 verschillende natuurgebieden. Je wandelt tussen bloeiende orchideeën in vochtige duinpannes of langs imposante Konikpaarden en Schotse hooglandrunders die grazend de natuur beheren.

Je kan ook genieten van de im-

sante vogelwereld op de slikken van de IJzermonding en de paarse gloed van het bloeiend lamsoor over de Zwinschorre.

Het volledig zomerprogramma voor 2006 dat ruim 130 geleide wandelingen omvat, kunnen Natuurpuntleden inkijken in de bijlage van het zomer-nummer van Natuur.blad.

Letterlijk Natuurlijk

De Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel vzw installeert de komende drie jaar in zes natuurgebieden in Zuid-West-Vlaanderen een **litenatuurtjespad**. Dit is een wandelpad, waarbij de wandelaar op een poëtische manier even kan stilstaan bij de schoonheid van de natuur. Geert De Kockere schreef speciaal voor dit project nieuwe litenatuurtjes. Hij werd ook voor drie jaar aangesteld als landschapsdichter voor Zuid-West-Vlaanderen en zal geregeld nieuwe litenatuurtjes schrijven of projecten uitwerken waarbij de schoonheid van de natuur en de verwondering centraal staan. Tot 31 augustus kan je in het Provinciedomein Bergelen in Gullegem (deelgemeente van Wevelgem) dit unieke pad bewandelen. Een medeorganisatie van Natuurpunt Wevelgem-Menen.

Speurneuzen in de kleiputten van Terhagen

Een kinderactiviteit op zondag 30 juli van Natuurpunt Rupelstreek

In de natuur valt er steeds heel wat te beleven. Als echte detectives gaan we op zoek naar de verborgen schatten van de natuur in de natuurrijke kleiputten van Terhagen. We verdelen ons in groepjes, het groepje met de beste speurneuzen voor de natuur wint... Activiteit voor kinderen van 6 tot 12 jaar.

Afspraak: 14u parking Kardinaal Cardijnstraat (recht tegenover Korte Veerstraat) Terhagen. Einde om 16.30 u.

Meebrengen: laarzen, kledij aangepast aan het weer en die ook een beetje vuil mag worden.

Info: Fried Happaerts 03/888 81 15

VORSELAAR 30 JUNI 1 & 2 juli 2006

EEN DRIEDAAGS FESTIVAL VOL FOLKMUZIEK EN KLEINKUNST. MET ONDERMEER:

YEVGUENI, KADRIL, EVA DE ROOVERE, BART BULS & AXL PELEMAN, COMAS, BOOMBAL DE LUXE, BOOMBAL INTIEM, BALBROZIEN, EMBRUN, ARMAND, BULSJIVISM & BRUNO DENECKERE, FLOES (Soetkin Collier/Philip Masure - Urban Trad), Kandoris & Ed Kooyman, Skolvan (FRA), Harmonie Vorselaar met Iers repertoire, Meet Me, Starpainter, Satcha Runa, Torka, Bajka, Today's Fine Food, The Los Highwayknights, enz. ...

WEBSITE: www.folkfestival.be
FESTIFOON: 014/50.03.63

TICKETS	VRIJDAG	ZATERDAG	ZONDAG	WEEKEND
VOORVERKOOP	5 •	12,5 •	12,5 •	25 •
KASSA	8 •	18 •	18 •	32 •

U kunt plaatsen reserveren voor het festival door storting in de AXA-kantoren of via overschrijving op rek. **751-2016006-95** op naam van 'De Ronde Mannen' (voorverkoop t.e.m. 28 juni 2006). Uw naam, adres en het aantal tickets wordt dan op een lijst vermeld die aan de ingang van het festival zal liggen. U mag een betalingsbewijs of uittreksel meebrengen naar het festival.

KINDEREN T.E.M 12 J GRATIS - GRATIS PARKING & CAMPING - DOORLOPEND RAND- EN KINDERANIMATIE

Een belangrijk deel van de opbrengst (5% van de drankomzet) gaat zoals elk jaar naar Natuurpunt!

Steun dus dit festival en kom zeker dit jaar naar Na Fir Bolg!

Er is ook een speciale infostand van JNM/NATUURPUNT en het

NA FIR BIO-PROJECT zorgt voor een MILIEUVRIENDELIJK & BIOLOGISCH FESTIVAL!

Beste Natuurpuntleden van Hobokense Polder,

Wij kunnen een **vrijkaart** voor 1 persoon schenken aan één van onze leden, en dit voor het hele weekend! **Bel nog vandaag naar Ria Thys, 03/289 73 66 als u kans wil maken op dit gratis ticket.**

Zondag 9 april 2006

Voorjaarsflora Steenputbeekvallei, Hallerbos en Braine-le-Château

Deelnemers: 17

Gidsen: dhr. Onnockx - Frans Thys

Verlag: Ludo Madou

Foto's: Walter Decoene

We werden begroet door de plaatselijke gids, de heer Onnockx. Deze leidde ons langs de mooie pastorij, waar we slanke sleutelbloem en een tulpenboom zagen. De tulpenboom bloeit einde juni. Verder werden we begeleid naar de **Steenputvallei**, 12 ha groot, waar de Indische halsbandparkiet een nieuwe habitat gevonden heeft.

We ontwaarden maretak, appelaar en populieren. In de beek leven ook beekforel, beekprik. Deze leeft zes jaar als larve en zes maanden als volwassen dier.

De rivierdonderpad is een van de nog zeldzame soorten, het voorkomen ervan vermindert door het zout uit de rioleringafwatering. Er werden ook kraaien waargenomen.

In de streek komen ook vossen voor. Deze hebben in de periode mei/juni jongen. Er mag niet op gejaagd worden in de periode juli tot maart. De vos kan heel nuttig zijn. Het is een opruimer van zieke dieren.

De gele en de gewone bosanemoon werden waargenomen, de gevlekte aronskelk en daslook. Ook de eikvaren die op steenachtige plaatsen voorkomt, gedijt er goed. Verder zagen we witte bosanemoon, speerdistel (een eerstejaarsrozette en een tweedejaars in bloei) en narcissen. Een groene specht liet zich horen ... Zo kwamen we in het **Hallerbos** terecht, 561 ha op Vlaams gebied en 50 ha op Waals gebied.

We ontdekten speenkruid, goudveil, het bloeiende bingelkruid. Wat ons ook opviel, was de oranje kleur op sommige bomen. Deze wordt veroorzaakt door algen.

De douglasspar is herkenbaar aan slippen tussen schubben en kegels en aan de citrusgeur van de naalden. Ze worden 200 jaar oud; de schors krijgt een kurkachtig uitzicht. Verder kregen we de boskers te zien, kenmerkend zijn de horizontale lijnen. De kwartsietsteen die dateert uit het cambrium is 500 miljoen jaar oud en

werd vooral gebruikt voor kasseien in holle wegen. Een gekend voorbeeld is de binnenkoer van het Brussels stadhuis. Tevens werd de dotterbloem in bloei opgemerkt en de bosanemoon die zijn kop steeds naar de zon richt. Het Hallerbos dateert reeds uit de 10de eeuw. De paters van de St-Waltrudisabdij waren eigenaar. We zagen ook de zeer giftige amandelwolfsmelk; in het bos groeit ook het zeldzame heidekartelblad, de enige plek in Vlaanderen waar dit voorkomt. Even verder belandden we aan een vijver, waar vroeger een vroedmeesterpadkolonie voorkwam. Er waren ook veel boshyacinten, die door de beuken verdrongen worden door verzuring. Ze hebben een kalkhoudende grond nodig. Onze gids hield in zijn handpalm een verdwaasde aardhommel, het was een koningin.

De gids vertelde ons over de nog aangrenzende bossen, zoals Krabbos: 20 ha, Begijnenbos: 78 ha en de Zevenbronnen: 400 ha. We zagen verder nog in het Kesterbeekmoeras wrangwortel en vingerhelmbloem. Na deze tocht was het tijd om even te pauzeren en onze boterhammen te nuttigen.

Vanuit **Braine-le-Château** vertrokken we 's namiddags onder de deskundige leiding van Frans. Hij gaf ons een toelichting over het kasteel dat bewoond is door de familie Robiano. De familie werd eigenaar in 1860. Vroeger was het kasteel nog bewoond door graaf Hoorn, u allicht wel bekend. In het domein bevond zich een grote taxusboom. Deze

boom is zeer giftig.

De schandpaal dateert uit 1576; het bovenste gedeelte werd gebruikt voor de bestraffing van grote misdaden, onderaan voor bestraffing van kleine misdaden.

Na het bezoek van het kasteel wandelden we langs een watermolen waar de rivier Le Hain stroomt verder richting Bois du Bailli het bos genaamd naar de baljuw, een vooraanstaand persoon uit die tijd. We gingen langs een feodale motte, een kunstmatige verhoging van 60 m hoog. Verder aanschouwden we het mooie landschap en ontdekten we witte klaverzuring, dat groeit op verzuurde bodem. Het laatste deel van onze wandeling ging langs het Bruyère Mathias, waar we adderwortel tegen kwamen. Dit komt vooral voor in vochtige grond. Verder hadden we geen bijzondere waarnemingen en genoten we van het idyllisch landschap. We kwamen moe en tevreden terug en gingen met plezier een pintje drinken.

Zondag 23 april 2006 Grensmaas

Deelnemers: ca. 25
Gids: Marcel Bex
Organisatie en foto's: Luk Smets
Kort verslag: Ria Thys

Zondag 23 april trokken we samen met onze vrienden van Rupelstreek naar de Grensmaas in Limburg. Een zonnige dag met een gewaardeerd bezoek aan twee natuurgebieden. Marcel Bex, natuurgids en fotograaf, leidt ons de hele dag rond in zijn mooie streek. In de voormiddag wandelen we in **Maaswinkel**, een gebied van ca. 800 ha uiterwaarden van de Maas.

De sfeer zit er al dadelijk goed in met allerlei Antwerpen-Limburgmoppen. Weet je waarom een Limburgs woordenboek zo dik is? Het staat vol notenbalken. En waarom is een Antwerps woordenboek zo dun? Antwerpenaars weten toch alles (denken ze).

De **Maasbeemder Greend** en het naastgelegen poelengebied bieden ons een schat aan waarnemingen: gevlekte dovenetel, wilde marjolein, look zonder look, gulden sleutelbloem, kleine pimpernel, echte valeriaan, ... Als vogelliefhebbers speuren we natuurlijk ook de waterpartijen af: slobeend, kuifeend, brandgans, mandarijneend, krooneend, ... Maar ook oeverzwaluw en roodborsttapuit worden waargenomen.

Na de picknick op het terras van "Fietskaffee De Passerel" rijden we naar **Elsloo**, aan de boorden van het Julianakanaal.

We beklimmen het **Hellingbos** dat ons na een redelijk steile klim tot op ca. 100 m hoogte brengt. Een paradijs aan voorjaarsbloeiers! Een kleine greep uit deze pracht: bleeksporig bosviooltje, aardbeiganzerik, muskuskruid, paarbladig goudveil, eenbes, voorjaarshelmbloem, bosbingelkruid, lelietje-van-dalen, ... Een frisse pint in een klein bruin Hollands kaffeetje ... en dan weer de bus in richting Antwerpen. Het was een prachtige dag. Bedankt, Luk, bedankt, Marcel !

Oh ja, wat betekenen de letters GSM in Limburg? Geeeen Snoeeeer Meeeer!

21 mei 2006 Vlinders en orchideeën in Viroinval

Deelnemers: 30
Gidsen: Frans Thys - Tillie Cerneels - Toon Verbruggen
Verslag: Chris Verwaest
Foto's: Walter Decoene

Op een wisselvallige zondag in de mooie meimaand rijden we met 30 natuurliefhebbers naar de vallei van de Viroin in de Ardennen waar we heel wat orchideeën en vlinders hopen te ontdekken. Tijdens de busreis introduceert Frans Thys ons al in de wonderlijke wereld van de orchideeën met de gepaste lectuur en een lijstje van de orchissen die hij vandaag hoopt te laten zien, 13 soorten is het streefgetal. De streek die we gaan verkennen heet de Calestienne. Tiennes zijn kalkheuvels die door langdurige begrazing door schapen en geiten kaal werden en waar kalkminnende planten groeien, waaronder de prachtige orchissen. Zonder begrazing verbossen en verruigen deze heuvels en de voorbije decennia verminderde de oppervlakte van de kalkgraslanden zeer snel, ook door de intensieve landbouw. Gelukkig kan goed natuurbeheer deze neergang afremmen en wat er nog rest, behouden.

Toon Verbruggen, de vlinderspecialist, sluit zich bij ons aan in Nismes, het bekende stadje waar l'Eau Blanche en l'Eau Noire samenvloeien tot de Viroin. Onze voormiddagwandeling voert ons over de **Montagne au Buis**. Algauw vinden we esparcette (een wikkeachtige) en pimpernel, met donkerrode bloempjes. Frans toont ons de **keverorchis**, te herkennen aan twee ronde blaren en de groene kleur van de bloemen, die vrij algemeen voorkomt omdat de plant alleen de eerste jaren afhankelijk is van schimmels en zijn voedsel via de wortels uit de grond haalt. Op dezelfde plek vinden we ook de **vliegenorchis**, die al heel wat zeldzamer is, en de **bergnachtorchis** met witgele bloemen. Terwijl we geboeid naar Frans luisteren, komt een fluogroene spin

nieuwsgierig een kijkje nemen. Op deze heuvel vinden we heel wat kalkminnende planten zoals gulden sleutelbloem, zenegroen, vleugeltjesbloem, paardenhoeftklaver en de **mannotjesorchis** met gevlekt blad en paarse bloem, mooi in bloei. Het zonnetje komt erdoor, dus een uitgelezen moment om naar de vlinders te speuren die zich vanaf 17°C laten zien. Op deze kalkgraslanden komen heel veel kleine vlindersoorten voor, wel 10 à 12 soorten blauwtjes en dikkopjes. Toon meent een **hooibeestje** te herkennen en een **aardbeivlinder**. Als het effe kan, neemt hij een foto zodat hij ze later rustig kan determineren. Een **spikkeldikkopje** vliegt voorbij. Een fladderende vlinder laat zich niet zo makkelijk observeren als een orchis, al moeten we wel bijna op onze buik gaan liggen om de bloemetjes goed te kunnen bekijken. Dit is echt een unieke biotoop, een van de weinige natuurlijke groeiplaatsen van palm (de plant!) in ons land. Langs het pad treffen we nog welriekende salomonszegel, liggende ereprijs, en de slanke engbloem. Orchissen kunnen gedijen op niet bemeste kalkrijke en vochtige graslanden, een biotoop die niet zo veel meer voorkomt. Belangrijk is de aanwezigheid van bepaalde schimmels die de orchis nodig heeft voor de verwerking van voedsel. Logisch dat er in Vlaanderen nog maar heel weinig groeiplaatsen zijn. Toon wijst ons een **gamma-uiltje**, een trekvlinder die vrijwel zeker in Frankrijk

werd geboren, en een zeer zeldzaam **bruin dikkopje**. Langs een mooie bosweg vinden we een **vogelnestje**, niet van een gevederd schepsel, maar een orchis, zo genoemd omdat het wortelstelsel een wirwar is die aan een vogelnestje doet denken. Met zoveel enthousiaste fotografen kan het gebeuren dat er een plantje per ongeluk een knauw krijgt, maar met een stokje wordt de sukkelaar snel terug rechtgeholpen. Een rups van een spanner, een nachtvlindersoort, voelt zich bedreigd en laat zich vallen aan een draad die hij afscheidt. Langs een met meidoorn afgezoomd slijkerig pad vinden we glad pearsaad en akelei in bloei, bloedrode ooievaarsbek, en heel veel palm. Het vraagt al onze concentratie om niet onderuit te gaan in de glibberige smurrie. Danny toont ons een mannetje Alpenwatersalamander, te herkennen aan zijn kam en de oranje kleur onderaan. Het **bleek bosvogeltje**, zonder verenkleed, is de zesde orchissoort (als ik goed geteld heb) die we deze voormiddag te zien krijgen. Hoog tijd nu om naar Nismes te rijden waar we onze picknick kunnen verorberen!

's Namiddags wacht ons nog een druk programma. Van Nismes rijden we door de Viroinvallei naar **Treignes** waar we twee reservaatjes bezoeken. Het kalkgraslandje **Moesia**, gelegen op een steile helling, biedt een mooi uitzicht over Treignes en zijn imposante kerk. Onze klim-

inspanning wordt beloond want we ontdekken er het **dwerfblauwtje** en het **icarusblauwtje**, met wit randje aan de vleugels. Ook het **klein geaderd koolwitje** fladdert er rond. Er staan veel exemplaren van de **poppenorchtis**, met roze bloemen, evenals bergnachtorchis in volle bloei. Langs een asfaltwegje met bloeiende gele dovenetel en akelei in de berm wandelen we naar **Les Rivelottes**, een tweede graslandje dat geel kleurt van bloeiende cypreswolfsmelk. Hier vinden we een **bruine orchis** (*orchis purpurea*) in bloei, een prachtexemplaar. De **bokkenorchis** waarvan de blaren verdorren voor de bloem uitgebloeid is, bloeit net nog niet volop. Op rolklaver zit een grijze **spanner**, een dagactieve nachtvlinder. Een plantje met gele bloemen en lange haren op de blaadjes wordt gedetermineerd als muizenoor. Een mooie vliegenorchis, die samen met de bijen- en hommelorchtis tot de ophryssoorten behoort, trekt natuurlijk onze volle aandacht. Net als 50% van alle Belgische orchideeën produceert deze plant geen nectar, maar wel een geur die insecten aantrekt. Ook de tekening op de lip (het honingmerk) waaraan deze orchissen hun naam danken, trekt insecten aan die nodig zijn voor de bevruchting. Op deze helling zien we ook de **gele luzernevlinder** en twee **boswitjes**; het mannetje wil paren maar het vrouwtje wimpelt hem kordaat af. Langs een geurig bospaadje, omzoomd met daslook, wandelen we terug naar de bus die ons naar **Mazée** brengt. We stoppen bij een weiland waar nog heel wat te ontdekken valt. Tussen de bloemenpracht worden de vlinders, opgewarmd door een zalig zonnetje, heel actief. Zo zien we het oranjegeel hooibeestje (van de zandogjesfamilie) en de **kleine parelmoervlinder** rondfladderen. Tussen het gras heel veel lilablauwe kogelbloemen, paardenhoeftklaver, kruisbladwalstro. Een ontdekking is het mooie rozenkransje, een plantje met pluizige rozerode bloemetjes, en om onze lijst aan te vullen ook nog twee nieuwe orchissen: heel veel exemplaren van de **harlekijnorchis** en de **groene nachtorchis**, die op de

keverorchis lijkt.

We gaan weer aan boord en door Vireux, waar de Viroin in de Maas vloeit, rijden we richting Franse grens. Onderweg biedt het mooie weer ons prachtige vergezichten, zoals het middeleeuwse dorpje Hierges met kasteel. De enige smet op het landschap zijn de koeltorens van de kerncentrale van Chooz die zich aftekenen tegen de horizon. Onze laatste stop is de **Site de la Roche à Wagne**, met een schitterend uitzicht over de Maas. Op de rotsige helling groeit slangenkruid, brem en koekoeksbloem. De lenigsten onder ons begeven zich op de vrij steile helling, en zo kunnen we de **aapjesorchis** bewonderen in de zon. Er staat ook een hybride soort, een kruising tussen bruine orchis en aapjesorchis, dat is pas een ontdekking! En om af te ronden, een **hommelorchis**, dat is dan de 13de soort! Toon, altijd alert op vlinderzoektocht, ziet nog een **atalanta** en een **argusvlinder**. Hoogste tijd om terug te keren en voor de laatste keer onze wandelschoenen te ruilen voor ander schoeisel. Voor een frisse pint is jammer genoeg geen tijd meer, dan maar huiswaarts langs de Maas met nog mooie natuursichten. In de bus genieten we nog na van al het moois dat we vandaag te zien kregen. Bedankt Frans, Tillie en Toon! Antwerpen verwelkomt ons met een fikse regenbui, wat had je anders gedacht

Zaterdag 3 tot maandag 5 juni Noord-Holland

Deelnemers: 17
Gids: Wim Mertens
Leiding: Luk Smets en Ria Thys
Foto's: Walter Decoene, Mon en Monique Timmers, Luk Smets

Na weken kil en regenachtig weer, eindelijk een **heerlijk lenteweertje** tijdens onze driedaagse in Noord-Holland, ...

Een **prachtige streek**, met duinengordels, waar wij in Vlaanderen alleen van kunnen dromen, ...

Wim, als **prima gids**, die op een rustige en duidelijke wijze zijn grote bagage aan kennis weet over te brengen, ...

Een **weidevogelgebied**, het Wormer- en Jisperveld, waar we vanop de fluisterboot, de broedende en rustende vogels, op enkele meters afstand konden bewonderen.

Een **toffe, geïnteresseerde en veelzijdige groep**, waarin ieder zich goed kon voelen, ...

Een **leuk hotelletje**, met een vriendelijk en behulpzaam koppeltje, dat ons vertoetelde met ontbijt en lunchpakket, ...

Een weekend, waar we met ons zeventienen gewoonweg een zeer goed gevoel over hebben!

Parende Icarusblauwtjes

Duinroos

Onze voltallige groep op de fluisterboot in Wormer- en Jisperveld

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Za. 8 juli Zwarte Beek: landschapswandeling en nachtzwaluwtocht
- Zo. 9 juli Natuurbeheer
- Za. 22 juli Natuurbeheer
- Zo. 6 aug **Mangelbeekvallei en Natuurhulpcentrum**
- Zo. 6 aug Natuurbeheer
- Wo. 16 aug Bestuursvergadering in De Schorren
- Za. 19 aug Natuurbeheer
- Zo. 20 aug Zomerwandeling in de Polder
- Za. 26 aug Kalmthoutse heide
- Zo. 3 sep Natuurbeheer
- Zo. 10 sep **Poëziewandeling met brunch**
- Za. 16 sep Natuurbeheer
- Zo. 17 sep Wandeling in de Polder
- Wo. 20 sep Bestuursvergadering in De Schorren

In juli en augustus: vlindertochten met Toon Verbruggen in de Hobokense Polder

In juli, augustus en september: tweewekelijks op woensdag: natuurbeheer met de Goudklompjes. Voor info contacteer: Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75 of André Van Langenhove, 03/288 00 81

Van 18 juli tot 12 augustus: infostand tijdens de Zomer van Antwerpen in de Hobokense Polder

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 oktober 2006 - dienen bij de redactie te zijn op **31 augustus 2006** (zie colofon, blz. 2)

België-
Belgique
PB
HOBOKEN 1

www.hobokensepolder.be

AFZENDER en VU
Luk Smets
J.F.Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor 2660 Hoboken 1